

ПЪТЯТ ОТ ТАНГРА ДО ХРИСТОС

ИЛИ РАЗКАЗ ЗА ЕНРАВОТА БОЯН, КНЯЗ БЪЛГАРСКИ И СВЕТИ МЪЧЕНИК

Разказ

Равнината бе разтворена като топла длан под небесния купол, а в далечината се очертаваха планинските възвишения, над които залезът кървеше. Енравота потръпна и извърна глава, когато колобърът Хитол с един замах разпра тялото на жертвеното куче. Разгледа внимателно окървавения дроб и тържествено огласи знамението на Тангра. Омуртаг наблюдаваше напрегната сцената и хвърляше строг поглед към първородния си син Енравота. Лоши слухове стигнаха до него, че се е увлякъл по ромейската вяра. Самообладанието, което бе придобил в дългите години на власт, му помагаше да не излее веднага гнева си. Как бъдещият наместник на Тангра ще управлява народа си с чужд бог и ще поругае собствения?

Ромеите строяха храмове, богато и щедро ги украсяваха и там извършваха богослуженията си. Неговият народ не се нуждаеше от това. Храм бе цялата земя, слънцето, месечината, звездите. Всичко бе под открито небе, за да вижда и чува добре Тангра молбите им. Защо им е да се затварят и да се молят тайно, когато земята и небето се докосваха и чувстваха прегръдката между твърдата и ефира! Така знаеше Омуртаг. И въпреки самообладанието си, той бе в смут...

Енравота едва дочака края на жертвения ритуал и бързо се отдалечи. Широката дъбова порта се отвори и стъпките му отекнаха в каменния под на просторното жилище. Бъдещият хан влезе в покоите си. Звездите ставаха ярки и слизаха по-близо до земята. Трептяха и събуждаха спомени... Видя се като юноша. Препускаше с черния си жребец, опъваше в движение лък, а византиецът Кинам го наблюдаваше от страни и му се възхищаваше. Той живееше отдавна в двореца, бе взет в плен и прекара известно време в тъмница. После Омуртаг го остави да се движи свободно из гумното, оградено с висок каменен зид. Чужденецът бе приел смирено съдбата си на заложник. Изучи странните нрави на този народ, когото в родината му смятаха за див и бесовски. Отдавна бе престанал да буди любопитството на околните. Единствено жертвените обреди будеха у него отвращение и смущаваха духа му...

Енравота и Кинам не подозираха, че приятелството им озадачаваше хранените хора в двореца. Какво обличава първородния владетелски син с този пленник, който се ползва с милостта на Омуртаг? Всяка среща се превръщаше в малък спор, но неусетно Енравота се оставяше да бъде погълнат от разказите на чужденеца. Сблъсъкът на двата свята измъчваше чувствителната му природа. Боеше се да престъпи традициите, да разруши света, от който идва и да го подмени с чуждия. Никой освен заложникът не разбра как Енравота години наред се мятал в примката, изтерзан от раздвоението между своята и чуждата вяра. Постепенно се предаде на Христовото учение, от което в началото се боеше. Изгуби интерес към езическите обичаи и се отдалечи от своите.

Енравота очакваше Тангра да изсипе гръмотевици над главата му, да го застигне и срази божият гняв. Но Тангра от своя небесен престол мълчеше и оставаше равнодушен към изтерзаната му душа. Този, когото всички смятаха за бъдещия хан на българите, син на Омуртаг, внук на хан Крум, взе името Боян – новото си християнско име и обърна гръб на довчерашия си бог. Церемонията бе проста и единствен свидетел бе византиецът, който му окачи сребърен кръст и го дари с икона на Божията майка и младенеца.

Тайната продължи да измъчва новопокръстения. Заживя с надеждата Тангра да му прости предателството и Христос да го приеме в храма си. Стоеше между тях, между разкаянието и смирението, без да съзнава, че бе мост между два религиозни култа, между два свята, така различни, враждуващи, изключващи се. А Тангра продължаваше да мълчи. С нищо не даде знак, че е гневен. Нима боговете бяха само неми свидетели на човешките грешки, измени, обрати? Нима и те не мъстяха, както правеха хората? А може би и Тангра му обърна гръб, предаде го на ромейската църква, без да се бори за душата му? Енравота Боян бе объркан от това височайше мълчание...

Най-сетне отлаганият разговор между ювиги и сина му щеше да се състои. Докато вървеше през тронната зала с отмерени стъпки, Енравота събра цялата си твърдост и бе готов да посрещне удара. Владетелят го очакваше напрегнато, седнал в трона си. Светлините и сенките се гонеха, а отблясъците от ханската корона хвърляха разноцветни лъчи. Срещата между бащата и сина бе кратка. Двамата се изправиха един срещу друг – силата на властта срещу силата на духа. Гледаха се изпитателно и предусещаха развързката. Ханът имаше само едно условие – младежът да се откаже от ромейския бог и да остане при своите. Енравота твърдо отказа, като го гледаше упорито в очите.

Омуртаг не бе готов за този отговор, сякаш пред него стоеше не синът му, а чужд и враждебен човек. Щом е обърнал гръб на Тангра, той сам се бе обявил за враг, предател и родоотстъпник. Канас ювиги не обичаше многословието. Даде знак на стражата и заповяда да го хвърлят в тъмница...

Някаква прокоба легна над двореца, разпери крила и се затаи. Невидими сенки бродеха и пръскаха мрачна тревожност. Дори белотата на камъка сякаш изгуби от блясъка и чистотата си.

Дойде и нова беда, още по-страшна. Внезапно смърт отнесе вторият хански син Звиница. Казаха, че сърцето му не издържало, но едва ли някой повярва на тези твърдения. Звиница бе млад, силен, здрав и нямаше никакви признаци да боледува от сърце. Сред хранените хора тръгнаха слухове и съмнения за заговор, но тъй като ювиги прие съдбата си смирено, постепенно мълвата се угаложи.

В двореца витаеше сянката на смъртта. Стана по-тихо от обичайното, а сред тишината бродеха призраци. Външно ханът се държеше, само стойката му издаваше, че се е превил от злощастията. Ювиги заключи мъката в себе си, а тя го дълба и изрони до дъно – тайно и необратимо... Не след дълго Тангра го прибра при себе си. Нова мълва тръгна из двореца. Дали бащата и синът не загинаха от заговор, естествена ли бе смъртта им?

Маламир, най-младият хански син, наследи короната. Събдна се мечтата му – съдбата ли му помогна, той ли нареди нещата в своя полза, никой не можеше със сигурност да твърди. След като укрепил властта си и се постара да спечели на своя страна болярите, зае се да довърши присъдата над брат си. Младият хан не знаеше пощада и устрои публично поругаване. Енравота бе изваден от тъмницата и заставен да опита от жертвеното месо по време на Великите пости, да се откаже от ромейската вяра или да се прости с главата си. Като се изправи се пред всички, той изрече уверено:

–Тази вяра, заради която сега ме съдите, ще се преумножи на българската земя. С моята смърт няма да унищожите и нея. Кръстният знак ще бъде на почит. Тук ще се издигнат храмове на мястото на всички жертвеници и старите идоли ще бъдат заличени така, все едно не са съществували никога.

Посочи Маламир, който се кичеше с ханската корона и титлата канас ювиг, и рече:

– След няколко години зле ще изхвърлиш своята злочеста душа, без да получиш полза от своята жестокост!

Така пророкува Енравота Боян в лето 833-то, след което Маламир заповяда да го посекаат. В името на вярата брат уби брата.

... Пророчески бяха словата на лишения от ханската титла Енравота.

Маламир не се задържа дълго на престола и макар да остана докрай верен на Тангра, бързо се пресели в царството му, за да отговаря за деянията си. Престолът зае неговият племенник Пресиан, син на Звиница. След Пресиан дойде на власт Борис, който наложи християнството. И пак се проля кръв. Този път в името на Христа.

България замени Тангра с Христос. Боговете от своя престол бяха свидетели на човешките драми. Разрушените оброчища легнаха в основите на новите църкви, а мъченическите ореоли останаха да свидетелстват за епохата, нравите и човешкото тълкуване на божествените истини.

Хората се люшкаха между светостта и скверността, а боговете търпеливо чакаха да засияят в ореола на Единния и се слоят със светлината му.

Цветана Качерилска
гр. Троян, обл. Ловеч